

EDAA45 Programmering, grundkurs

Läsvecka 1: Introduktion

Björn Regnell

Datavetenskap, LTH

Lp1-2, HT 2016

1 Introduktion

- Om kursen
- Att lära denna läsvecka w01
- Om programmering
- De enklaste beståndsdelarna: litteraler, uttryck, variabler
- Funktioner
- Logik
- Satser

Om kursen

Nytt för i år 2016

- **Scala** införs som förstaspråk på Datateknikprogrammet.
- Den **största förnyelsen** av den inledande programmeringskursen sedan vi införde **Java 1997**.
  - Nya föreläsningar
  - Nya övningar
  - Nya laborationer
  - Nya skrivningar
- Allt kursmaterial är **öppen källkod**.
- **Studentermedverkan** i kursutvecklingen.

www.lth.se/nyheter-och-press/nyheter/visa-nyhet/article/scala-blir-foerstaspraak-paa-datateknikprogrammet/

Veckoöversikt

<i>W</i>	<i>Modul</i>	<i>Övn</i>	<i>Lab</i>
W01	Introduktion	expressions	kojo
W02	Kodstrukturer	programs	–
W03	Funktioner, objekt	functions	blockmole
W04	Datastrukturer	data	pirates
W05	Sekvensalgoritmer	sequences	shuffle
W06	Klasser	classes	turtlegraphics
W07	Arv	traits	turtlerace-team
KS	KONTROLLSKRIVN.	–	–
W08	Mönster, undantag	matching	chords-team
W09	Matriser, typparametrar	matrices	maze
W10	Sökning, sortering	sorting	survey
W11	Scala och Java	scalajava	lthopoly-team
W12	Trådar, webb	threads	life
W13	Design, api	Uppsamling	Projekt
W14	Tentaträning	Extenta	–
T	TENTAMEN	–	–

Vad lär du dig?

- Grundläggande principer för programmering:
Sekvens, Alternativ, Repetition, Abstraktion (SARA)
⇒ Inga förkunskaper i programmering krävs!
- Implementation av algoritmer
- Tänka i abstraktioner, dela upp problem i delproblem
- Förståelse för flera olika angreppssätt:
  - **imperativ programmering**
  - **objektorientering**
  - **funktionsprogrammering**
- Programspråken **Scala** och **Java**
- Utvecklingsverktyg (editor, kompilator, utvecklingsmiljö)
- Implementera, testa, felsöka

Varför Scala + Java som förstaspråk?

■ Varför Scala?

- Enkel och enhetlig syntax => lätt att skriva
- Enkel och enhetlig semantik => lätt att fatta
- Kombinerar flera angreppssätt => lätt att visa olika lösningar
- Statisk typning + typhärledning => färre buggar + koncis kod
- Scala Read-Evaluate-Print-Loop => lätt att experimentera

■ Varför Java?

- Det mest spridda språket
- Massor av fritt tillgängliga kodbibliotek
- Kompatibilitet: fungerar på många plattformar
- Effektivitet: avancerad & mogen teknik ger snabba program

■ Java och Scala fungerar utmärkt tillsammans

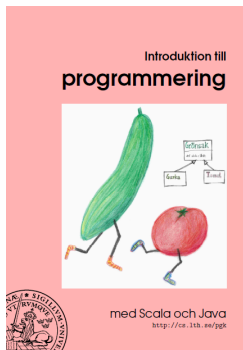
- Illustrera likheter och skillnader mellan olika språk
=> Djupare lärande

Hur lär du dig?

- Genom praktiskt **eget arbete**: **Lära genom att göra!**
  - Övningar: applicera koncept på olika sätt
  - Laborationer: kombinera flera koncept till en helhet
- Genom studier av kursens teori: **Skapa förståelse!**
- Genom samarbete med dina kurskamrater: **Gå djupare!**

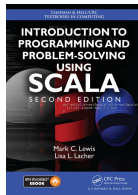
Kurslitteratur

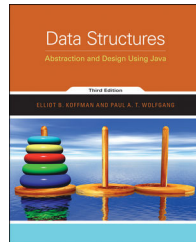
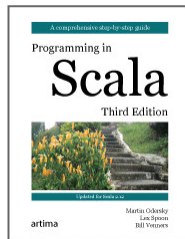
- **Kompendium** med övningar & laborationer, trycks & säljs av inst. på beställning
- Föreläsningsbilder
- Nätresurser enl. länkar

Bra, men ej nödvändig, **bredvidläsning**:

– för **nybörjare**:

– för de som **redan kodat** en del:

Beställning av kompendium och snabbreferens

- **Kompendiet** finns i pdf för fri nedladdning enl. CC-BY-SA, men det **rekommenderas starkt** att du köper den tryckta bokversionen.
- Det är mycket lättare att ha övningar och labbar **på papper bredvid skärmen**, när du ska tänka, koda och plugga!
- **Snabbreferensen** finns också i pdf men du behöver ha en tryckt version eftersom det är **enda tillåtna hjälpmedlet** på skriftliga kontrollskrivningen och tentamen.
- Kompendiet och snabbreferens trycks här i E-huset och säljs av institutionen till **självkostnadspris**.
- Pris för kompendium **beror på hur många som beställer**.
- Snabbreferens kostar 10 kr.
- Kryssa i **BOK** på listan som snart skickas runt – tryckning enligt denna beställning.
- Du betalar **kontant** med **jämna pengar** på cs expedition, våning 2.

Föreläsningsanteckningar

- Föreläsningbilder utvecklas under kursens gång.
- Alla bilder läggs ut här:
github.com/lunduniversity/introprog/tree/master/slides
och uppdateras kontinuerligt allt eftersom de utvecklas.
- Förslag på innehåll välkomna!

Personal

Kursansvarig:

Björn Regnell, bjorn.regnell@cs.lth.se

Kurssekreterare:

Lena Ohlsson

Exp.tid 09.30 – 11.30 samt 12.45 – 13.30

Handledare:

Doktorander:

MSc. Gustav Cedersjö, Tekn. Lic. Maj Stenmark

Teknologer:

Anders Buhl, Anna Palmqvist Sjövall, Anton Andersson, Cecilia Lindskog, Emil Wihlander, Erik Bjäreholt, Erik Grampp, Filip Stjernström, Fredrik Danebjer, Henrik Olsson, Jakob Hök, Jonas Danebjer, Måns Magnusson, Oscar Sigurdsson, Oskar Berg, Oskar Widmark, Sebastian Hegardt, Stefan Jonsson, Tom Postema, Valthor Halldorsson

Kursmoment — varför?

- **Föreläsningar**: skapa översikt, ge struktur, förklara teori, svara på frågor, motivera varför.
- **Övningar**: bearbeta teorins steg för steg, **grundövningar** för alla, **extraövningar** om du vill/behöver öva mer, **fördjupningsövningar** om du vill gå djupare; **förberedelse inför laborationerna**.
- **Laborationer**: **obligatoriska**, sätta samman teorins delar i ett större program; lösningar redovisas för handledare; gk på alla för att få tenta.
- **Resurstider**: få hjälp med övningar och laborationsförberedelser av handledare, fråga vad du vill.
- **Samarbetsgrupper**: grupplärande genom samarbete, hjälpa varandra.
- **Kontrollskrivning**: **obligatorisk**, diagnostisk, kamraträttad; kan ge samarbetsbonuspoäng till tentan.
- **Individuell projektuppgift**: **obligatorisk**, du visar att du kan skapa ett större program självständigt; redovisas för handledare.
- **Tentamen**: **obligatorisk**, skriftlig, enda hjälpmedel: snabbpreferensen.
<http://cs.lth.se/pgk/quickref>

Detta är bara början...

Exempel på efterföljande kurser som bygger vidare på denna:

■ Årskurs 1

- Programmeringsteknik – fördjupningskurs
- Utvärdering av programvarusystem
- Diskreta strukturer

■ Årskurs 2

- Objektorienterad modellering och design
- Programvaruutveckling i grupp
- Algoritmer, datastrukturer och komplexitet
- Funktionsprogrammering

Registrering

- Fyll i listan **REGISTRERING EDAA45** som skickas runt.
- Kryssa i kolumnen **ÅBEROPAR PLATS** om vill gå kursen¹²
- Kryssa i kolumnen **BESTÄLLER BOK**
- Kryssa i kolumnen **KAN VARA KURSOMBUD** om du kan tänka dig att vara kursombud under kursens gång:
  - Alla LTH-kurser ska utvärderas under kursens gång och efter kursens slut.
  - Till det behövs kursombud – ungefär **2 D-are** och **2 W-are**.
  - Ni kommer att bli kontaktade av studierådet.

---

¹D1:a som redan gått motsvarande högskolekurs? Uppsök studievägledningen

²D2:a eller äldre som redan påbörjad EDA016/EDA011/EDA017 el likn.?

Övergångsregler: Alla labbar gk: tenta EDA011/017; annars kom och prata på rasten

Förkunskaper

- Förkunskaper $\neq$ Förmåga
- Varken kompetens eller personliga egenskaper är statiska
- "Programmeringskompetens" är inte *en* enda enkel förmåga utan en komplex sammansättning av flera olika förmågor som **utvecklas** genom hela livet
- Ett innovativt utvecklarteam behöver många olika kompetenser för att vara framgångsrikt

Förkunskapsenkät

- Om du inte redan gjort det fyll i förkunskapsenkäten **snarast**: <http://cs.lth.se/pgk/survey>
- Dina svar behandlas internt och all redovisad statistik anonymiseras.
- Enkäten ligger till grund för randomiserad gruppindelning i samarbetsgrupper, så att det blir en spridning av förkunskaper inom gruppen.
- Gruppindelning publiceras här: <http://cs.lth.se/pgk/grupper/>

Samarbetgrupper

- Ni delas in i **samarbetsgrupper** om ca 5 personer baserat på förkunskapsenkäten, så att olika förkunskapsnivåer sammanförs
- Några av laborationerna är mer omfattande **grupplabbar** och kommer att göras i samarbetsgrupperna
- Kontrollskrivningen i halvtid kan ge **samarbetsbonus** (max 5p) som adderas till ordinarie tentans poäng (max 100p) med medelvärdet av gruppmedlemmarnas individuella kontrollskrivningspoäng

Bonus b för varje person i en grupp med n medlemmar med p_i poäng vardera på kontrollskrivningen:

$$b = \sum_{i=1}^n \frac{p_i}{n}$$

Varför studera i samarbetsgrupper?

Huvudsyfte: **Bra lärande!**

- Pedagogisk forskning stödjer tesen att lärandet blir mer djupinriktat om det sker i utbyte med andra
- Ett studiesammanhang med **höga ambitioner** och **respektfull gemenskap** gör att vi **når mycket längre**
- Varför ska du som redan kan mycket aktivt dela med dig av dina kunskaper?
  - Förstå bättre själv genom att förklara för andra
  - Träna din pedagogiska förmåga
  - Förbered dig för ditt kommande yrkesliv som mjukvaruutvecklare

Samarbetskontrakt

Gör ett skriftligt **samarbetskontrakt** med dessa och ev. andra punkter som ni också tycker bör ingå:

- 1 Återkommande mötestider per vecka
- 2 Kom i tid till gruppmöten
- 3 Var väl förberedd genom självstudier inför gruppmöten
- 4 Hjälp varandra att förstå, men ta inte över och lös allt
- 5 Ha ett respektfullt bemötande även om ni har olika åsikter
- 6 Inkludera alla i gemenskapen

Diskutera hur ni ska uppfylla dessa innan alla skriver på.
Ta med samarbetskontraktet och visa för handledare på labb 1.

Om arbetet i samarbetsgruppen inte fungerar ska ni mejla kursansvarig och boka mötestid!

Bestraffa inte frågor!

- Det finns bättre och sämre frågor vad gäller hur mycket man kan lära sig av svaret, men **all undran är en chans** att i dialog utbyta erfarenheter och lärande
- Den som frågar **vill veta** och berättar genom frågan något om nuvarande kunskapsläge
- Den som svarar får chansen att **reflektera** över vad som kan vara svårt och olika vägar till djupare förståelse
- I en hälsosam lärandemiljö är det **helt tryggt** att visa att man ännu inte förstår, att man gjort "fel", att man har mer att lära, etc.
- Det är viktigt att våga försöka även om det blir "fel":
det är ju då man lär sig!

Plagiatregler

Läs dessa regler noga och diskutera i samarbetsgrupperna:

- <http://cs.lth.se/utbildning/samarbete-eller-fusk/>
- Föreskrifter angående obligatoriska moment

Ni ska lära er genom **eget arbete** och genom **bra samarbete**.
Samarbete gör att man lär sig bättre, men man lär sig inte av att bara kopiera andras lösningar. **Plagiering är förbjuden** och kan medföra **disciplinärende och avstängning**.

En typisk kursvecka

- 1 Gå på **föreläsningar** på **måndag–tisdag**
- 2 **Jobba individuellt** med teori, övningar, labbförberedelser på **måndag–torsdag**
- 3 Kom till **resurstiderna** och få hjälp och tips av handledare och kurskamrater på **onsdag–torsdag**
- 4 Genomför den obligatoriska **laborationen** på **fredag**
- 5 **Träffas** i **samarbetsgruppen** och hjälp varandra att förstå mer och fördjupa lärandet, förslagsvis på återkommande tider varje vecka då alla i gruppen kan

Se detaljerna och undantagen i schemat: cs.lth.se/pgk/schema

Laborationer

- **Programmering lär man sig bäst genom att programmera...**
- Labbarna är **individuella** (utom 3) och **obligatoriska**
- Gör **övningarna** och **labbförberedelserna** noga **innan** själva labben – detta är ofta helt nödvändigt för att du ska hinna klart. Dina labbförberedelserna kontrolleras av handledare under labben.
- Är du **sjuk?** Anmäl det **före** labben till `bjorn.regnell@cs.lth.se`, få hjälp på resurstid och redovisa på resurstid (eller labbtid, när handledaren har tid över)
- Hinner du inte med hela labben? Se till att handledaren **noterar din närvaro**, och fortsätt på resurstid och ev. uppsamlingstider.
- Läs noga kapitel noll "**Anvisningar**" i kompendiet!
- Laborationstiderna är gruppindelade enligt schemat. Du ska gå till den tid och den sal som motsvarar din grupp som visas i TimeEdit.
Gruppindelning meddelas på hemsidan senast onsdag morgon.

Resurstider

- På resurstiderna får du **hjälp** med **övningar** och labbförberedelser.
- Kom till minst en resurstid per vecka, se TimeEdit.
- Handledare gör ibland **genomgångar** för alla under resurstiderna.
Tipsa om handledare om vad du finner svårt!
- Du får i mån av plats gå på flera resurstider per vecka. Om det blir fullt i ett rum prioriteras schemagrupper för att minimera krockar:

Tid Lp1	Sal	Grupper med prio
Ons 10-12 v1-7	Falk	09
Ons 10-12 v1-7	Val	10
Ons 13-15 v1-7	Falk	03
Ons 13-15 v1-7	Val	04
Ons 15-17 v1-7	Falk	11
Ons 15-17 v1-7	Val	12
Tor 10-12 v1-7	Falk	01
Tor 10-12 v1-7	Val	02
Tor 13-15 v1-7	Falk	05
Tor 13-15 v1-7	Val	06
Tor 15-17 v1-7	Falk	07
Tor 15-17 v1-7	Val	08

Att lära denna läsvecka w01

Att lära denna läsvecka w01

Modul **Introduktion**: Övn **expressions** → Labb **kojo**

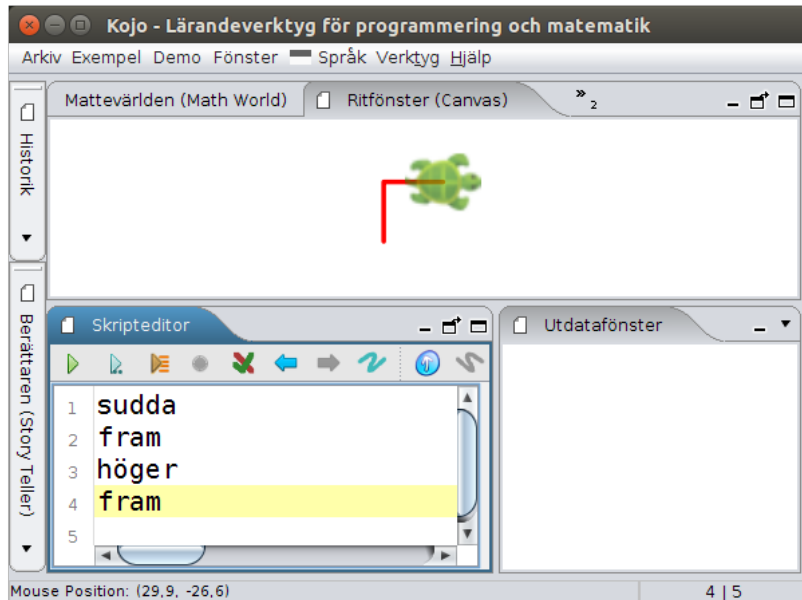
☐ sekvens	☐ typ	☐ enhetsvärdet ()
☐ alternativ	☐ tilldelning	☐ stränginterpolatorn s
☐ repetition	☐ namn	☐ if
☐ abstraktion	☐ val	☐ else
☐ programmeringsspråk	☐ var	☐ true
☐ programmeringsparadigmer	☐ def	☐ false
☐ editera-kompilera-exekvera	☐ inbyggda grundtyper	☐ MinValue
☐ datorns delar	☐ Int	☐ MaxValue
☐ virtuell maskin	☐ Long	☐ aritmetik
☐ REPL	☐ Short	☐ slumpstal
☐ literal	☐ Double	☐ math.random
☐ värde	☐ Float	☐ logiska uttryck
☐ uttryck	☐ Byte	☐ de Morgans lagar
☐ identifierare	☐ Char	☐ while-sats
☐ variabel	☐ String	☐ for-sats
	☐ println	
	☐ typen Unit	

Om programmering

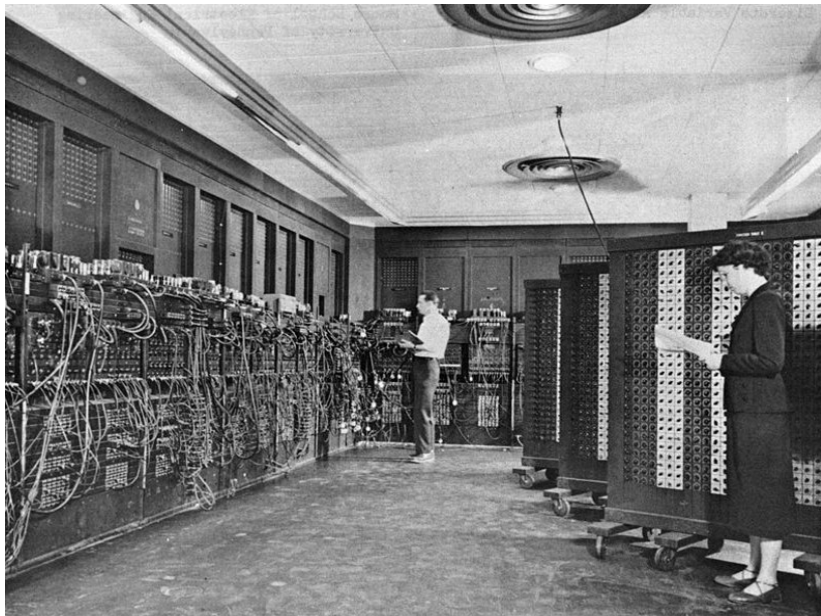
Programming unplugged: Två frivilliga?

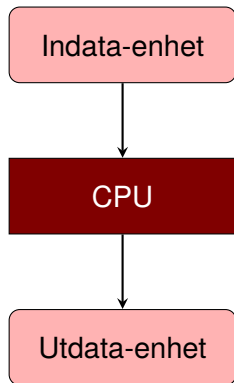
Editera och exekvera ett program

Vad är en dator?

Hur fungerar en dator?

Minne med minnesceller

address	innehåll
0	42
1	13
2	18
3	21
4	55
5	64
6	48
...	...

Minnet innehåller endast **heltal** som representerar **data och instruktioner**.

Vad är programmering?

- Programmering innebär att ge instruktioner till en maskin.
- Ett **programmeringsspråk** används av människor för att skriva **källkod** som kan översättas av en **kompilator** till **maskinspråk** som i sin tur **exekveras** av en dator.
- Ada Lovelace skrev det första programmet redan på 1800-talet ämnat för en kugghjulsdator.
- sv.wikipedia.org/wiki/Programmering
- en.wikipedia.org/wiki/Computer_programming
- Ha picknick i Ada Lovelace-parken på Brunnshög!

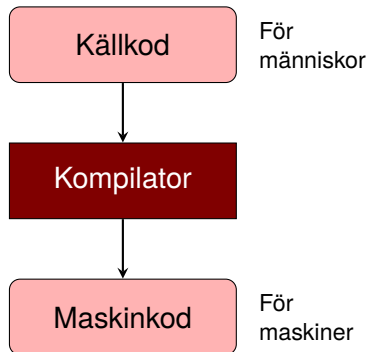

Vad är en kompilator?

Grace Hopper uppfann första kompilatorn 1952.

en.wikipedia.org/wiki/Grace_Hopper

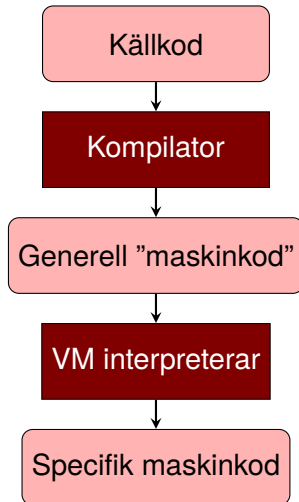

Virtuell maskin (VM) == abstrakt hårdvara

En VM är en "dator" implementerad i mjukvara som kan tolka en generell "maskinkod" som **översätts under körning** till den verkliga maskinens kod.

Med en VM blir källkoden **plattformsoberoende** och fungerar på många olika maskiner.

Exempel:
Java Virtual Machine

Vad består ett program av?

- Text som följer entydiga språkregler (gramatik):
  - **Syntax**: textens konkreta utseende
  - **Semantik**: textens betydelse (vad maskinen gör/beräknar)
- **Nyckelord**: ord med speciell betydelse, t.ex. **if**, **else**
- **Deklaration**: definitioner av nya ord: **def** gurka = 42
- **Satser** är instruktioner som **gör** något: `print("hej")`
- **Uttryck** är instruktioner som beräknar ett **resultat**: `1 + 1`
- **Data** är information som behandlas: t.ex. heltalet 42
- Instruktioner ordnas i kodstrukturer: (SARA)
  - **Sekvens**: ordningen spelar roll för vad som händer
  - **Alternativ**: olika saker händer beroende på uttrycks värde
  - **Repetition**: satser upprepas många gånger
  - **Abstraktion**: nya byggblock skapas för att återanvändas

Exempel på programmeringsspråk

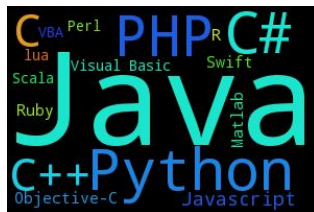
Det finns massor med olika språk och det kommer ständigt nya.

Exempel:

- Java
- C
- C++
- C#
- Python
- JavaScript
- Scala

Topplistor:

- TIOBE Index
- PYPL Index

Olika programmeringsparadigm

- Det finns många olika programmeringsparadigm (sätt att programmera på), till exempel:
  - **imperativ programmering:** programmet är uppbyggt av sekvenser av olika satser som påverkar systemets tillstånd
  - **objektorienterad programmering:** en sorts imperativ programmering där programmet består av objekt som sammanför data och operationer på dessa data
  - **funktionsprogrammering:** programmet är uppbyggt av samverkande (matematiska) funktioner som undviker föränderlig data och tillståndsändringar
  - **deklarativ programmering, logikprogrammering:** programmet är uppbyggt av logiska uttryck som beskriver olika fakta eller villkor och exekveringen utgörs av en bevisprocedur som söker efter värden som uppfyller fakta och villkor

Hello world

```
scala> println("Hello World!")  
Hello World!
```

```
// this is Scala
```

```
object Hello {  
  def main(args: Array[String]): Unit = {  
    println("Hejsan scala-appen!")  
  }  
}
```

```
// this is Java
```

```
public class Hi {  
  public static void main(String[] args) {  
    System.out.println("Hejsan Java-appen!");  
  }  
}
```

Utvecklingscykeln

editera; kompilera; hitta fel och förbättringar; editera; kompilera;
hitta fel och förbättringar; editera; kompilera; hitta fel och
förbättringar; editera; kompilera; hitta fel och förbättringar;
editera; kompilera; hitta fel och förbättringar; editera; kompilera;
hitta fel och förbättringar; ...

```
upprepa(1000){  
  editera  
  kompilera  
  testa  
}
```


Utvecklingsverktyg

- Din verktygskunskap är mycket viktig för din produktivitet.
- Lär dig kortkommandon för vanliga handgrep.
- Verktyg vi använder i kursen:
  - Scala **REPL**: från övn 1
  - **Texteditor** för kod, t.ex `gedit` eller `atom`: från övn 2
  - Kompilera med **scalac** och **javac**: från övn 2
  - Integrerad utvecklingsmiljö (IDE)
    - **Kojo**: från lab 1
    - **Eclipse+ScalaIDE** eller **IntelliJ IDEA** med Scala-plugin:
från lab 3 i vecka 4
  - **jar** för att packa ihop och distribuera klassfiler
  - **javadoc** och **scaladoc** för dokumentation av kodbibliotek
- Andra verktyg som är bra att lära sig:
  - `git` för versionshantering
  - GitHub för kodlagring – men **inte** av lösningar till labbar!

Att skapa koden som styr världen

I stort sett **alla** delar av samhället är beroende av programkod:

- kommunikation
- transport
- byggsektorn
- statsförvaltning
- finanssektorn
- media & underhållning
- sjukvård
- övervakning
- integritet
- upphovsrätt
- miljö & energi
- sociala relationer
- utbildning
- ...

Hur blir ditt framtida yrkesliv som systemutvecklare?

- Det är sedan lång tid en **skriande brist** på utvecklare och bristen blir bara värre och värre...
CS 2016-08-23
- Störst brist är det på **kvinnliga** utvecklare:
DN 2015-04-02
- Global kompetensmarknad
CS 2015-06-14
CS 2016-07-14

Utveckling av mjukvara i praktiken

- **Inte bara kodning:** kravbeslut, releaseplanering, design, test, versionshantering, kontinuerlig integration, driftsättning, återkoppling från dagens användare, ekonomi & investering, gissa om morgondagens användare, ...
- **Teamwork:** Inte ensamma hjältar utan autonoma team i decentraliserade organisationer med innovationsuppdrag
- **Snabbhet:** Att koda innebär att hela tiden uppfinna nya "byggstenar" som ökar organisationens förmåga att snabbt skapa värde med hjälp av mjukvara. **Öppen källkod.** Skapa kraftfulla API:er.
- **Livslångt lärande:** Lär nytt och dela med dig hela tiden. Exempel på pedagogisk utmaning: hjälp andra förstå och använda ditt API $\Rightarrow$ **Samarbetskultur**

De enklaste beståndsdelarna: litteraler, uttryck, variabler

Litteraler

- Litteraler representerar ett fixt **värde** i koden och används för att skapa **data** som programmet ska bearbeta.
- Exempel:
  - 42   heltalslitteral
  - 42.0   decimaltalslitteral
  - '!'   teckenlitteral, omgärdas med 'enkelfnuttar'
  - "hej"   stränglitteral, omgärdas med "dubbelfnuttar"
  - true   litteral för sanningsvärdet "sant"
- Litteraler har en **typ** som avgör vad man kan göra med dem.

Exempel på inbyggda datatyper i Scala

- Alla värden, uttryck och variabler har en **datatyp**, t.ex.:
  - Int för heltal
  - Long för *extra* stora heltal (tar mer minne)
  - Double för decimaltal, så kallade flyttal med flytande decimalpunkt
  - String för strängar
- Kompilatorn håller reda på att uttryck kombineras på ett **typsäkert** sätt. Annars blir det **kompileringsfel**.
- Scala och Java är s.k. **statiskt typade** språk, vilket innebär att **all** typinformation måste finnas redan vid kompilering (eng. *compile time*)³.
- Scala-kompilatorn gör **typhärledning**: man **slipper skriva typerna** om kompilatorn kan lista ut dem med hjälp av typerna hos deluttrycken.

---

³Andra språk, t.ex. Python och Javascript är **dynamiskt typade** och där skjuts typkontrollen upp till körningsdags (eng. *run time*)
Vilka är för- och nackdelarna med statisk vs. dynamisk typning?

Grundtyper i Scala

Dessa **grundtyper** (eng. *basic types*) finns inbyggda i Scala:

<i>Svenskt namn</i>	<i>Engelskt namn</i>	Grundtyper
heltalstyp	integral type	Byte, Short, Int, Long, Char
flyttalstyp	floating point number types	Float, Double
numeriska typer	numeric types	heltalstyper och flyttalstyper
strängtyp (teckensekvens)	string type	String
sanningsvärdestyp (boolesk typ)	truth value type	Boolean

Grundtypernas implementation i JVM

Grundtyp i Scala	Antal bitar	Omfång minsta/största värde	primitiv typ i Java & JVM
Byte	8	$-2^7 \dots 2^7 - 1$	byte
Short	16	$-2^{15} \dots 2^{15} - 1$	short
Char	16	$0 \dots 2^{16} - 1$	char
Int	32	$-2^{15} \dots 2^{15} - 1$	int
Long	64	$-2^{15} \dots 2^{15} - 1$	long
Float	32	$\pm 3.4028235 \cdot 10^{38}$	float
Double	64	$\pm 1.7976931348623157 \cdot 10^{308}$	double

Grundtypen String lagras som en *sekvens* av 16-bitars tecken av typen Char och kan vara av godtycklig längd (tills minnet tar slut).

Uttryck

- Ett **uttryck** består av en eller flera delar som blir en helhet.
- Delar i ett uttryck kan t.ex. vara:
litteraler (42), operatorer (+), funktioner (sin), ...
- Exempel:
  - Ett enkelt uttryck:
42.0
  - Sammansatta uttryck:
40 + 2
(20 + 1) * 2
sin(0.5 * Pi)
"hej" + " på " + "dej"
- När programmet tolkas sker **evaluering** av uttrycket, vilket ger ett resultat i form av ett **värde** som har en **typ**.

Variabler

- En **variabel** kan tilldelas värdet av ett enkelt eller sammansatt uttryck.
- En variabel har ett **variabelnamn**, vars utformning följer språkets regler för s.k. **identifierare**.
- En ny variabel införs i en **variabeldeklaration** och då den kan ges ett värde, **initialiseras**. Namnet användas som **referens** till värdet.
- Exempel på variabeldeklarationer i Scala, notera **nyckelordet val**:

```
val a = 0.5 * Pi
val length = 42 * sin(a)
val exclamationMarks = "!!!"
val greetingSwedish = "Hej på dej" + exclamationMarks
```

- Vid exekveringen av programmet lagras variablernas värden i minnet och deras respektive värde hämtas ur minnet när de **refereras**.
- Variabler som deklareras med **val** kan endast tilldelas ett värde **en enda gång**, vid den initialisering som sker vid deklarationen.

Regler för identifierare

- **Enkel** identifierare: t.ex. gurka2tomat
  - Börja med bokstav
  - ...följt av bokstäver eller siffror
  - Kan även innehålla understreck
- **Operator**-identifierare, t.ex. + :
  - Börjar med ett **operatortecken**, t.ex. + - * / : ? ~ #
  - Kan följas av fler operatortecken
- En identifierare får **inte** vara ett **reserverat ord**, se snabbpreferensen för alla reserverade ord i Scala & Java.
- **Bokstavlig** identifierare: `kan innehålla allt`
  - Börjar och slutar med **backticks** ` `
  - Kan innehålla vad som helst (utom backticks)
  - Kan användas för att undvika krockar med reserverade ord:
`val`

Att bygga strängar: konkatenering och interpolering

- Man kan **konkatenera** strängar med operatoren +
"hej" + " på " + "dej"
- Efter en sträng kan man konkatenera vilka uttryck som helst; uttryck inom parentes evalueras först och värdet görs sen om till en sträng före konkateneringen:

```
val x = 42  
val msg = "Dubbla värdet av " + x + " är " + (x * 2) + "."
```

- Man kan i Scala (men inte Java) få hjälp av kompilatorn att övervaka bygget av strängar med **stränginterpolatorn s**:

```
val msg = s"Dubbla värdet av $x är ${x * 2}."
```

Heltalsaritmetik

- De fyra räknesätten skrivs som i matematiken (vanlig precedens):

```
scala> 3 + 5 * 2 - 1  
res0: Int = 12
```

- **Parenteser** styr **evalueringsordningen**:

```
scala> (3 + 5) * (2 - 1)  
res1: Int = 8
```

- **Heltalsdivision** sker med **decimaler avkortade**:

```
scala> 41 / 2  
res2: Int = 20
```

- **Moduloräkning** med restoperatörn %

```
scala> 41 % 2  
res3: Int = 1
```

Flyttalsaritmetik

- Decimaltal representeras med s.k. **flyttal** av typen Double:

```
scala> math.Pi  
res4: Double = 3.141592653589793
```

- Stora tal så som $\pi * 10^{12}$ skrivs:

```
scala> math.Pi * 1E12  
res5: Double = 3.141592653589793E12
```

- Det finns **inte** oändligt antal decimaler vilket ger problem med **avrundningsfel**:

```
scala> 0.00000000000001  
res6: Double = 1.0E-13  
  
scala> 1E10 + 0.00000000000001  
res7: Double = 1.0E10
```

Funktioner

Definiera namn på uttryck

- Med nyckelordet **def** kan man låta ett **namn** betyda samma sak som ett **uttryck**.
- Exempel:

```
def gurklängd = 42 + x
```

- Uttrycket till höger evalueras **varje** gång **anrop** sker, d.v.s. varje gång namnet används på annat ställe i koden.

```
gurklängd
```


Funktioner kan ha parametrar

- I en parameterlista inom parenteser kan en eller flera **parametrar** till funktionen anges.
- Exempel på deklaration av funktion med en parameter:

```
def tomatvikt(x: Int) = 42 + x
```

- Parametrarnas typ **måste** beskrivas efter **kolon**.
- Kompilatorn kan härleda **returtypen**, men den kan också med fördel, för tydlighetens skull, anges **explicit**:

```
def tomatvikt(x: Int): Int = 42 + x
```

- Observera att namnet x blir ett "nytt fräscht" **lokalt namn** som **bara finns och syns "inuti" funktionen** och har inget med ev. andra x utanför funktionen att göra.

Färdiga matte-funktioner i paketet `scala.math`

- I paketet `scala.math` finns många användbara funktioner: t.ex. `math.random` ger slumpstal mellan `0.0` och `0.9999999999999999`

```
scala> val x = math.random  
x: Double = 0.27749191749889635
```

```
scala> val length = 42.0 * math.sin(math.Pi / 3.0)  
length: Double = 36.373066958946424
```

- Studera dokumentationen här:
<http://www.scala-lang.org/api/current/#scala.math.package>
- Paketet `scala.math` delegerar ofta till Java-klassen `java.lang.Math` som är dokumenterad här:
<https://docs.oracle.com/javase/8/docs/api/java/lang/Math.html>

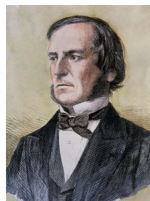
Logik

Logiska uttryck

- Datorn kan "räkna" med sanning och falskhet: s.k. boolsk algebra efter George Boole
- Enkla logiska uttryck: (finns bara två stycken)

true

false

- Sammansatta logiska uttryck med logiska operatorer: && och, || eller, ! icke, == likhet, != olikhet, relationer: > < >= <=
- Exempel:

true && **true**

false || **true**

!false

42 == 43

42 != 43

(42 >= 43) || (1 + 1 == 2)

De Morgans lagar

De Morgans lagar beskriver vad som händer om man **negerar** ett logiskt uttryck. Kan användas för att göra **förenklingar**.

- I all deluttryck sammanbundna med `&&` eller `||`, ändra alla `&&` till `||` och omvänt.
- Negera alla ingående deluttryck. En relation negeras genom att man byter `==` mot `!=`, `<` mot `>=`, etc.

Exempel på förenkling där de Morgans lagar används upprepat:

<code>! (a < b (a == 1 && b == 1))</code>	$\iff$
<code>! (a < b) && ! (a == 1 && b == 1)</code>	$\iff$
<code>! (a < b) && (! (a == 1) ! (b == 1))</code>	$\iff$
<code>a >= b && (a != 1 b != 1)</code>	

Alternativ med if-uttryck

- Ett if-uttryck börjar med nyckelordet **if**, följt av ett logiskt uttryck inom parentes och två grenar.

```
def slumpgrönsak = if (math.random < 0.8) "gurka" else "tomat"
```

- Den ena grenen evalueras om uttrycket är **true**
- Den andra **else**-grenen evalueras om uttrycket är **false**

```
scala> slumpgrönsak  
res13: String = gurka
```

```
scala> slumpgrönsak  
res14: String = gurka
```

```
scala> slumpgrönsak  
res15: String = tomat
```

Satser

Tilldelningssatser

- En variabeldeklaration medför att **plats i datorns minne reserveras** så att värden av den typ som variabeln kan referera till får plats där.

Dessa deklarationer...

```
var x = 42  
val y = x + 1
```

... ger detta innehåll någonstans i minnet:

x	42
y	43

- Med en **tilldelningssats** ges en tidigare **var**-deklarerad variabel ett nytt värde:

```
x = 13
```

- Det gamla värdet försvinner för alltid och det nya värdet lagras istället:

x	13
y	43

Observera att y här inte påverkas av att x ändrade värde.

Tilldelningssatser är *inte* matematisk likhet

- Likhetstecknet används alltså för att **tilldela** variabler nya värden och det är **inte** samma sak som matematisk likhet. Vad händer här?

```
x = x + 1
```

- Denna syntax är ett arv från de gamla språken C, Fortran mfl.
- I andra språk används t.ex.

`x := x + 1`   eller   `x <- x + 1`

- Denna syntax visar kanske bättre att tilldelning är en **stegvis process**:
  - 1 Först beräknas **uttrycket till höger** om tilldelningstecknet.
  - 2 Sedan **ersätts värdet** som variabelnamnet refererar till av det beräknade uttrycket. Det gamla värdet **försvinner för alltid**.

Förkortade tilldelningssatser

- Det är vanligt att man vill applicera en **tilldelningsoperator** på variabeln själv, så som i
$$x = x + 1$$
- Därför finns **förkortade tilldelningssatser** som gör så att man sparar några tecken och det blir tydligare (?) vad som sker (när man vant sig vid detta skrivsätt):

$$x += 1$$

- Ovan expanderar av kompilatorn till $x = x + 1$

Exempel på förkortade tilldelningssatser

```
scala> var x = 42
```

```
x: Int = 42
```

```
scala> x *= 2
```

```
scala> x
```

```
res0: Int = 84
```

```
scala> x /= 3
```

```
scala> x
```

```
res2: Int = 28
```

Övning: Tilldelningar i sekvens

Rita hur minnet ser ut
efter varje rad nedan:

```
1 var u = 42
2 var x = 10
3 var y = 2 * x + 1
4 x = 20
5 var z = y + x + y - x
6 x += 1; y *= 2
```

En variabel som ännu inte **initierats** har ett **odefinierat** värde, anges nedan med frågetecken.

	rad 1	rad 2	rad 3	rad 4	rad 5	rad 6
u	42					
x	?					
y	?					
z	?					

Variabler som ändrar värden kan vara knepiga

- Variabler som **förändras** över tid kan vara svåra att resonera kring.
- Många buggar beror på att variabler förändras på felaktiga och oanade sätt.
- **Föränderliga** värden blir speciellt svåra i kod som körs jämlöpande (parallelt).
- I "verklig" s.k. **produktionskod** används därför **val** överallt där det går och **var** bara om det **verkligen** behövs.

Kontrollstrukturer: alternativ och repetition

Används för att kontrollera (förändra) sekvensen och skapa **alternativa** vägar genom koden. Vägen bestäms vid körtid.

- if-sats:

```
if (math.random < 0.8) println("gurka") else println("tomat")
```

Olika sorters **loopar** för att repetera satser. Antalet repetitioner ges vid körtid.

- **while**-sats: bra när man **inte vet hur många gånger** det kan bli.

```
while (math.random < 0.8) println("gurka")
```

- **for**-sats: bra när man **vill ange antalet repetitioner**:

```
for (i <- 1 to 10) println(s"gurka nr $i")
```

Procedurer

- En **procedur** är en funktion som **gör** något intressant, men som **inte** lämnar något intressant returvärde.
- Exempel på befintlig procedur: `println("hej")`
- Du **deklarerar egna procedurer** genom att ange **Unit** som returvärdestyp. Då ges värdet **()** som betyder "inget".

```
scala> def hej(x: String): Unit = println(s"Hej på dej $x!")  
hej: (x: String)Unit
```

```
scala> hej("Herr Gurka")  
Hej på dej Herr Gurka!
```

```
scala> val x = hej("Fru Tomat")  
Hej på dej Fru Tomat!  
x: Unit = ()
```

- Det som **görs** kallas (sido)**effekt**. Ovan är utskriften själva effekten.
- Funktioner kan också ha sidoeffekter. De kallas då **oäkta** funktioner.

Abstraktion: Problemlösning genom nedbrytning i enkla funktioner och procedurer som kombineras

- En av de allra viktigaste principerna inom programmering är **funktionell nedbrytning** där **underprogram** i form av funktioner och procedurer skapas för att bli byggstenar som kombineras till mer avancerade funktioner och procedurer.
- Genom de namn som definieras skapas **återanvändbara abstraktioner** som kapslar in det funktionen gör.
- Problemet blir med bra byggblock lättare att lösa.
- Abstraktioner som beräknar eller gör **en enda, väldefinierad sak** är enklare att använda, jämfört med de som gör många, helt olika saker.
- Abstraktioner med **välgenomtänkta namn** är enklare att använda, jämfört med kryptiska eller missvisande namn.

Om veckans övning: expressions

- Förstå vad som händer när satser exekveras och uttryck evalueras.
- Förstå sekvens, alternativ och repetition.
- Känna till literalerna för enkla värden, deras typer och omfång.
- Kunna deklarerera och använda variabler och tilldelning, samt kunna rita bilder av minnessituationen då variabelers värden förändras.
- Förstå skillnaden mellan olika numeriska typer, kunna omvandla mellan dessa och vara medveten om noggrannhetsproblem som kan uppstå.
- Förstå booleska uttryck och värdena **true** och **false**, samt kunna förenkla booleska uttryck.
- Förstå skillnaden mellan heltalsdivision och flyttalsdivision, samt användning av rest vid heltalsdivision.
- Förstå precedensregler och användning av parenteser i uttryck.
- Kunna använda **if**-satser och **if**-uttryck.
- Kunna använda **for**-satser och **while**-satser.
- Kunna använda `math.random` för att generera slumpetal i olika intervaller.

Om veckans labb: kojo

- Kunna kombinera principerna sekvens, alternativ, repetition, och abstraktion i skapandet av egna program om minst 20 rader kod.
- Kunna förklara vad ett program gör i termer av sekvens, alternativ, repetition, och abstraktion.
- Kunna tillämpa principerna sekvens, alternativ, repetition, och abstraktion i enkla algoritmer.
- Kunna formatera egna program så att de blir lätta att läsa och förstå.
- Kunna förklara vad en variabel är och kunna skriva deklARATIONER och göra tilldelningar.
- Kunna genomföra upprepade varv i cykeln *editera-exekvera-felsöka/förbättra* för att successivt bygga upp allt mer utvecklade program.